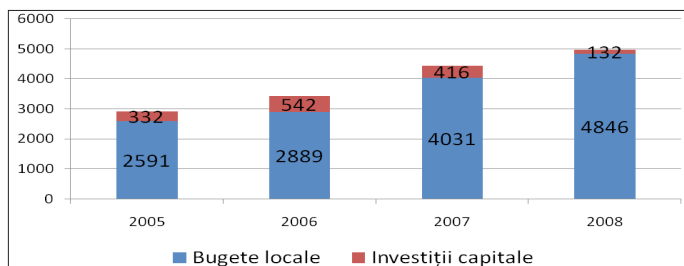

FACTORUL POLITIC AL FINANȚĂRII INFRASTRUCTURII LA NIVEL LOCAL

Sistemul finanțelor locale funcționează în Republica Moldova în condițiile unui deficit permanent de resurse. Țara noastră este în continuare monitorizată de către Consiliul European pe subiectul autonomiei locale (Policy Brief #1-2, IDIS Viitorul, Mai/Iunie 2007). Deși, RM a înregistrat anumite progrese prin adoptarea legislației cu privire la descentralizare (Decembrie 2006), situația nu s-a schimbat deloc în ceea ce privește finanțarea locală. Volumul total al veniturilor locale, formate exclusiv din taxele locale, prevăzute de legislația curentă, reprezintă apr. 110 mln lei, dintre care 70 mln sunt colectate în Municipiul Chișinău și Bălți, iar 40 mln – sunt colectate în restul teritoriului RM. Potrivit legislației existente la data de 15.03.08, acestea sunt unicele venituri, care pot fi gestionate în mod autonom, independent, fără imixtiunea și controlul unor autorități ierarhic superioare. Pentru comparație, aceste venituri reprezintă circa 49% din bugetul operațional al Serviciului Vamal. Comparând veniturile celor 898 de autorități administrativ-teritoriale cu bugetul alocat în 2008 pentru Procuratura RM, vom vedea că aceasta din urmă este finanțată de 2 ori mai mult decât bugetele tuturor localităților din Republica Moldova, înafara Municipiului Chișinău și Bălți. Menționăm că, pe lângă veniturile locale, autoritățile locale beneficiază de mai multe tipuri de transferuri de la bugetul central: venituri defalcate, alocații pentru investiții, transferuri cu destinație specială. Acestea reprezintă peste 98% din volumul tuturor bugetelor locale. Paradoxul actualului sistem de finanțe locale nu este legat de faptul că nu există bani în cadrul acestui sistem, ci de modul în care banii alocați sunt distribuiți în sistem. Obiectivul acestui Policy Brief este să analizăm dinamica alocațiilor bugetare în ultimii 4 ani de zile, cu scopul de a determina legitățile, efectele și rezultatele funcționării acestui sistem.

Context instituțional: În procesul de adoptare a Legii bugetului pe anul 2008, Parlamentul RM a decis să aloce autorităților locale de nivelul I și II circa 5 mlrd lei, inclusiv 132 mln pentru investiții capitale¹. Trebuie să spunem că această finanțare pentru bugetele locale este destul de importantă în RM, dacă o comparăm cu volumul bugetului public național, care a fost estimat pentru anul 2008 la 23 mlrd lei (ori circa 21%). La acest compartiment, nu putem avea nici o critică pentru că majoritatea țărilor din UE alocă, în general, cote-părți similare pentru finanțarea bugetelor locale. Problema de bază pe care o ridică alocarea banilor publici naționali pentru finanțarea locală este legată de lipsa unui sistem eficient, transparent, încadrat procedural și predictibil de asigurare a transferurilor către bugetele locale. Să explicăm acest lucru prin câteva diagrame.

Diagrama No.1
Rata calculată între bugetele locale și investiții

Sursa: legile anuale ale bugetelor de stat (2005-2008)

¹ Legea bugetului anual pe anul 2008 și Nota Informativă No.254-XVI din 23.11.2007

1. Sistemul existent nu încurajează inițiativa locală, ci obediența. Orice autoritate locală înțelege foarte repede, imediat după instalarea sa în funcție că, indiferent de ce stipulează legislația, primarii trebuie să negocieze fiecare din atribuțiile lor nemijlocit cu factori exteriori competențelor sale legale (direcția raională de finanțe, ministerul finanțelor, președintele raionului, comisii parlamentare, ministere). Astfel, la elaborarea bugetului local nu este nevoie doar de voința exprimată de consilierii locali, ci și de cunoașterea „regulilor de joc” în raport cu diverse autorități, care pot aproba ori ne-aproba deciziile locale, precum și o serie de factori care influențează decisiv: normativele de cheltuieli, structura veniturilor locale și prognoza veniturilor bugetare. În calitatea sa de autoritate executivă, primarul va înțelege foarte rapid că este dependent într-o măsură mai mare nu de consiliul local, cât de factorii externi, deosebit de influenți, care-i determină cuantumul resurselor gestionate.

2. Structura și mărimea bugetelor locale nu sunt determinate de necesitățile locale și nu sunt corelate cu potențialul economic al localității. Normativele elaborate și impuse de către Ministerul Finanțelor determină agenda publică a autorităților locale. Neavând libertatea de a aloca resursele primite prin transferuri de la bugetul public național, autoritățile locale devin, în mod inevitabil, executați teritori-ali ai unor agenții guvernamentale, și nicidecum,

autorități independente (autonome), protejate prin prevederi constituționale exprese, și convenții europene. Agenda lor este determinată de instrucțiunile și normativele Ministerului Finanțelor, iar forma finală a bugetului nu este corelată niciodată cu potențialul economic al localității. Cheltuielile efectuate de către aceste autorități țin mai degrabă de planificarea Ministerului Finanțelor, și nicidecum de agenda consiliului local, ori de nevoile comunităților locale.

3. Investițiile capitale sunt alocate discreționar. În politica sa, guvernul înțelege să contribuie la dezvoltarea unor proiecte de infrastructură, pornind de la o înțelegere ideologică a necesităților locale. Orice decizii, care se iau în acest domeniu aparțin Parlamentului și Guvernului RM, astfel încât circa 9-15% din volumul transferurilor către autoritățile locale (investițiile capitale) nu reflectă voința și capacitatea autonomă a autorităților locale, ci mai degrabă preferințele puterii centrale. Dacă privim în dinamică politica Guvernului central din ultimii 4 ani de zile, vom putea observa că ceea ce se numește „investiții capitale” reprezintă, de regulă, transferuri cu destinație electorală, aprobate la cel mai înalt nivel, și fără nici o supraveghere obiectivă și democratică. Mai mult, toate investițiile capitale din această perioadă de analiză s-au efectuat în absența celui mai elementar cadru procedural de examinare, evaluare și aprobare a proiectelor de infrastructură locală, ceea ce vorbește de la sine asupra efectelor sale, dar și a potențialelor riscuri, mai ales în contextul campaniei anti-corupție lansate în RM.

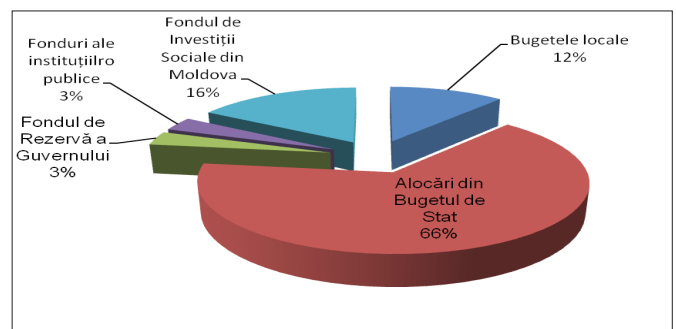
4. Existența paralelă a cadrului normativ și a realităților pe teren. Mai ales în domeniul finanțelor publice, autoritățile locale au adeseori sentimentul că se găsesc la marginea a două lumi diferite: cea formală și cea informală. La această concluzie ajungi atunci când analizezi felul în care bugetele locale sunt completate cu resursele de autoritățile centrale. Transferurile efectuate către bugetele locale se înscriu într-o logică a „verticalei puterii în stat”, cu accente electorale greu de neglijat. Bugetele locale sunt aprobate în urma unor negocieri cu autoritățile „superioare”, care pot modifica și influența decisiv structura bugetelor locale, indiferent de deciziile consiliilor locale, și cu atât mai mult, fără a ține cont de necesitățile locale.

ACCESUL LA INVESTIȚII

În RM, nu există nici o procedură legală, care ar permite autorităților publice locale să atragă resurse pentru investiții capitale. Singura formă cunoscută publicului de asigurare a unor proiecte de infrastructură este legată de FISM (Fondul de Investiții Sociale), care funcționează ca agenție autonomă, dispune de proceduri clare, transparente și publice, gestionând un fond completat de credite și ajutoare alocate de către donatori externi (Banca Mondială, SIDA). O altă formă emergentă de investiții ar trebui să o constituie fondurile pentru dezvoltare regională, constituite ca urmare a legislației cu privire la dezvoltare regională. Criticii spun, însă, că aceste fonduri sunt încă incipient dezvoltate și că au fost create doar pentru a atrage resurse străine, reflectând mai degrabă politica guvernului central privitoare la dezvoltarea regională și nu necesitățile locale.

Vom examina în continuare investițiile capitale din ultimii 4 ani, această perioadă fiind determinată de faptul că abia din anul 2004, ca urmare a proiectului Băncii Mondiale de asigurare a transparenței cheltuielilor publice pe termen mediu, Ministerul Finanțelor s-a obligat să prezinte public tabloul acestor finanțări, până în 2004, acestea fiind de regulă protejate de ochii publicului. Mai jos, vă propunem să vizualizați sursele de investiții existente la nivel local. Concluzia este că numai 30% din investițiile efectuate în ultimii 4 ani de zile au fost determinate de profesionalismul și eficiența autorităților locale alese, în timp ce 70% din aceste investiții au fost determinate exclusiv de agenda politică a guvernului central.

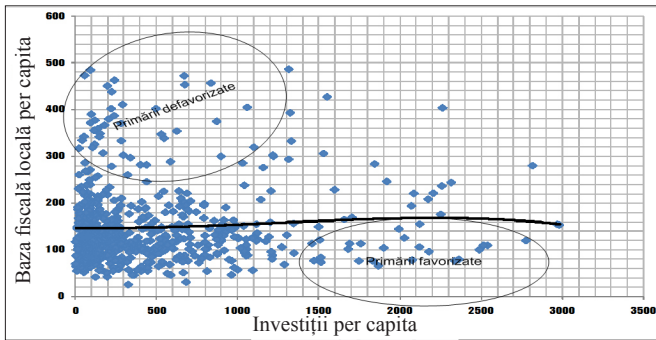
Diagrama No.2
Sursele financiare pentru investiții la nivel local

Sursa: IDIS Viitorul, estimări efectuate pe baza legii bugetului de stat (2005-2008), Hotărâri ale Guvernului RM (2007-2008), Rapoarte FISM (2005).

Un alt argument în favoarea ipotezei legate de dezechilibrele sistemului existent este comparația între investițiile efectuate și potențialul economic al localităților. În cadrul analizei efectuate am utilizat bugetele aprobate pentru 644 primării, care pe parcursul ultimilor 4 ani de zile au primit cel puțin o dată din partea bugetului public național, ori din partea fondului de rezervă a Guvernului central cel puțin un transfer pentru investiții capitale.

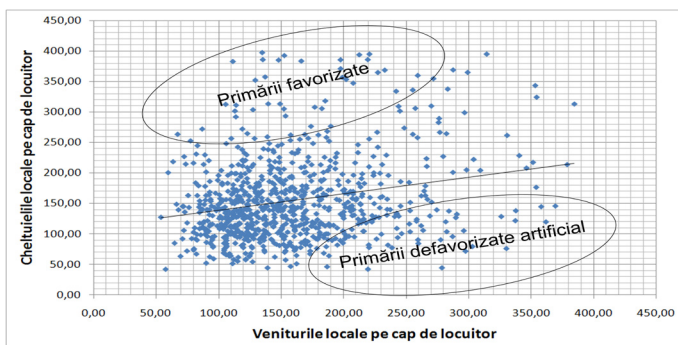
Diagrama No.3
Corelația între potențialul local și investițiile capitale

Sursa: IDSI Viitorul, estimări făcute pe baza bugetului de stat (2005-2008) și bugetele locale (2005-2006).

Interpretând datele conținute în diagrama prezentată mai sus, putem vedea foarte clar că, rata de corelație a potențialului economic local și investițiile efectuate în perioada analizată de timp este de 0,01², ori abia 1%. Cu alte cuvinte, constatăm că investițiile capitale alocate de către guvernul central nu atinge nici o țintă, care să poată fi rațional explicată prin referința la potențialul pentru dezvoltare ori capacitatea locală de a asimila resurse. Aceasta înseamnă totodată că, urmând logica actualului sistem, oricâte finanțări nu se vor alocă pentru dezvoltare locală în Republica Moldova, aceste resurse se vor duce ca apa în nisip, fără nici o posibilitate de a influența în mod decisiv structura necesităților și inițiativele locale în direcția dezvoltării. O altă concluzie care se cere de făcut pe marginea acestei situații este că autoritățile locale nu mai sunt alese după calitățile lor profesionale, ci după capacitatea de "a dezbate" transferuri bănești de la guvernul central, paralizând astfel mecanismele pluraliste ale democrației reprezentative la nivel local, și anulând spiritual și esența autonomiei locale, în înțelesul pe care convențiile europene le atribuie autorităților locale. Pentru comparație putem folosi și datele pe care le-am prezentat anterior în Policy Brief No.1, în care analizăm corelația între potențialul economic local și bugetele locale, și în care corelația era de asemenea foarte slabă.

Diagrama No.4
Corelația dintre veniturile și cheltuielile locale

Sursa: IDIS Viitorul, Policy brief No.2, Mai. Descentralizarea finanțelor locale în RM

2 De la 0,2-0,5 gradul de corelație este foarte slab, cea ce arată că nu există legătură între veniturile și cheltuielile locale. De la 0,5-0,75 este o corelație moderată. Însă ținând cont de faptul că se analizează veniturile locale în dinamică, pentru ca să existe o corelație cu cheltuielile locale acest indicator trebuie să fie de cel puțin 0,8.

Din 898 de primării au beneficiat de investiții pe parcursul ultimilor 4 ani 644 de primării. Prima observație care se cere de făcut este că investițiile capitale au fost alocate neproportional, de la caz la caz, diferența dintre volumul alocat pentru cea mai mică investiție și cea mai mare investiție fiind de circa 15.000 de ori. Volumul investițiilor a oscilat între 19,5 mii lei pentru Crihana (Orhei) și 330 milioane mun. Chișinău. Din primii 20 de beneficiari de investiții, care au primit în total 723 mln lei (50,2% din totalul investițiilor) 14 sunt localități cu primari aleși pe listele PCRМ, iar 5 localități sunt conduse de primari independenți. Putem observa însă, că adeseori, candidații independenți care beneficiază de investiții au fost sprijiniți de către PCRМ, ori au devenit ca urmare a investițiilor alocate primari promovați în următoarele alegeri locale pe listele PCRМ (vezi cazul primarului ad interim, Vasile Ursu și Veaceslav Iordan (2005 - 2007).

A doua observație pe care o facem la analiza investițiilor capital autorizate de guvernul central este că, primii 100 de beneficiari au atras circa 75% din totalul investițiilor la nivel național, iar restul 25% (aproximativ 360 mln lei) au fost distribuiți către celelalte 544 de primării. Respectiv, fiecare dintre aceste 544 de primării a primit investiții cuprinse între 19,5 mii lei și 2,5 milioane lei. Datele arată că sistemul existent funcționează prin avantajarea unui grup foarte limitat de localități, și menținerea unei aparente politici de finanțare a proiectelor locale, cu alocații total ne semnificative, pentru cea mai mare parte din localitățile RM. Aceste date confirmă ipoteza formulată mai sus că transferurile sunt alocate prin intermediul negocierii directe, miza acestor negocieri nefiind clară, ca și procedurile de negociere. Investițiile pe cap de locuitor au variat în această perioadă de la 13,9 mii lei Parcani (Șoldănești) până la 5,4 lei (localitatea Cojușna, raionul Strășeni). Diferența de alocare este de circa 2,580 ori. Investițiile medii efectuate sunt de 510 lei per capita. Din cele 644 de primării 425 (2/3 din numărul total) au primit mai puțin decât indicatorul mediu pe țară.

FACTORUL POLITIC – CRITERIUL DE BAZĂ PENTRU FINANȚARE

Datele analizate demonstrează lipsa de corelare între potențialul economic local și transferurile efectuate din bugetul de stat. Încercând să identificăm alți factori care pot explica modul în care sunt repartizate în prezent investițiile în RM am ajuns, în mod obiectiv, să analizăm corelația între investiții și afilierea politică a autorităților locale. Din 2005 până în prezent 644 de primării au primit investiții de la bugetul de stat în valoare totală de 1422604,10 mii lei. Din această sumă 1.101.467,5 mii lei (din 2005 până la alegerile din 2007) și 332.046,6 după alegerile din 2007 până în prezent. Până la alegerile locale organizate în 2007, de investiții capital au beneficiat 622 de primării, având o populație de 2,77 mln locuitori. Investițiile totale au constituit astfel circa 1,1 miliarde lei, sau 397 lei pe cap de locuitor.

Tabel No.1
Date generale privind investițiile alocate (2005-2007-1)

Indicator	Toți	PCRM
Volumul investițiilor	1.100	458,8
Populația totală	2,77	1,04
Numărul de primării	622	265
Investiții pe cap de locuitor	397	441

Sursa: Datele Ministerului Finanțelor, Departamentul Statistică

După alegeri investițiile totale au constituit 321 mln lei dintre care 45 milioane destinate reparațiilor capitale, care au fost alocate unui număr format din 238 primării.

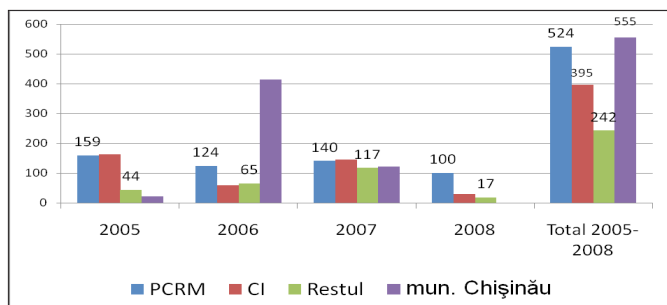
Tabel No.2
Structura investițiilor după alegeri fără Chișinău și Bălți.

Indicator	Toți	PCRM	CI	Restul
Volumul investițiilor	211,4	92,1	36,5	82,8
Populația totală	906.175	327.404	156.850	421.921
Numărul de primării	236	106	31	99
Investiții pe cap de locuitor	235	281	232	197

Sursa: Datele Ministerului Finanțelor, Departamentul Statistică

Analizând volumul total al investițiilor efectuate pe parcursul ultimilor 4 ani putem observa că, singurul factor determinant al transferurilor a fost apartenența politică a primarului. Astfel, investițiile efectuate pentru localitățile în care au fost aleși primari comuniști sunt de 2,2 ori mai mari decât în localitățile cu primari aleși pe listele unor alte partide politice.

Diagrama No.5
Alocarea de investiții capitale pe localități în corelație cu afilierea politică

Sursa: Analiza IDIS, date furnizate de bugetele anuale (2005-2008) și datele CEC.

Până în anul 2007, transferurile efectuate de la bugetul public național nu erau atât de contrastante pe localități cu primari comuniști și necomuniști, deși avem o situație mai dificilă în anul 2005, an electoral, atunci când primarii necomuniști au primit de 3,6 ori mai puțin investiții per capita decât primarii comuniști, recipienți de investiții capitale. În anul 2007, aparent avem o situație mai echilibrată decât în 2005. Totuși, dacă con-

siderăm că anul 2005 a contat mai ales pentru alegerea autorităților politice la nivel național, în anul 2007, investițiile capital urmează o logică dictată de succesiunea și ne-succesiunea în funcție a unor primari aleși pe liste de partid.

Care sunt legitățile acestei succesiuni observate pe baza datelor bugetare?

În primul rând, ponderea de primari PCRM care sunt incluși în categoria localităților beneficiare de investiții capital este mult mai mare decât ponderea altor primari. Circa 70% din toți primarii aleși pe listele PCRM au primit investiții capitale în anul 2007, iar dintre cei necomuniști, doar 32%.

În al doilea rând, atrage atenția modul în care a fost amendată legea bugetului public anual prin faptul că, chiar și la mijlocul anului bugetar în exercițiu, Guvernul RM consideră necesar să reducă esențial investițiile planificate la început de an pentru 16 localități, anulând investițiile capitale pentru alte 9 localități, doar pe criterii strict politice. Observăm că nici unul dintre cele 25 localități "penalizate" astfel nu sunt conduse și nici nu au fost conduse de primari aparținând de PCRM. Decizia de reducere ori chiar de anulare a finanțărilor planificate în bugetul de stat nu a urmat nici o procedură, care ar putea să furnizeze motivele pentru care s-au schimbat condițiile de finanțare a proiectelor de infrastructură. Putem presupune că, resursele bugetului public național nu au mai ajuns la aceste localități pentru că primarii respective fie nu au demonstrat loialitatea politică, fie în urma alegerilor locale din iunie 2007, în aceste localități au fost aleși alți primari decât cei preferați de puterea centrală.

În al treilea rând, alocarea discreționară a banilor publici din bugetul de stat încurajează o intensă migrație politică, în primul rând, în beneficiul PCRM. Din 368 de primari aleși în 2003 pe listele PCRM au pierdut alegerile 176. Investițiile în aceste localități până la alegeri au constituit 314 milioane lei în circa 108 (61%) primării. După alegeri însă, atunci când reprezentanții partidului de guvernământ (PCRM) au pierdut alegerile, investițiile planificate s-au redus imediat până la 45 milioane lei, în doar 37 primării.

Tabel No.3 Migrația politică a primarilor

		2007		
		PCRM	Alt partid	TOTAL
2003	PCRM	192	176	368
	Alt partid	143	387	530
	TOTAL	335	563	898

Sursa: Datele electorale CEC, Analiza IDIS

În 2007 PCRM a câștigat alegerile locale în 143 de primării, în care nu a avut primari. Investițiile totale s-au cifrat la suma de 121 milioane lei (103 primării),

dintre care 96 milioane până la alegeri și 25 după alegeri. Putem trage concluzia că finanțarea generoasă a primarilor independenți și chiar a unor primari din alte partide a urmărit să-I apropie de PCRM, oferindu-le beneficii pe care altfel nu le-ar fi putut obține.

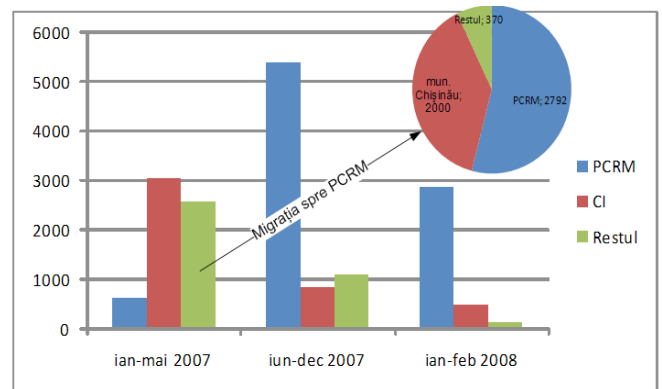
În ajunul alegerilor locale din 2007, Guvernul RM planifica investiții capitale în bugetul public național de 227 mln lei pentru 373 localități. Dintre acestea, 278 de localități aveau primari aleși pe listele PCRM sau candidați independenți (75%). Putem presupune că interesul special al Guvernului RM pentru candidații independenți s-a manifestat prin intermediul investițiilor capitale, alocate pentru aducerea acestora pe calea corectă. Doar pentru 95 de localități conduse de primari aparținând partidelor de opoziție le-au fost planificate careva investiții capitale. Pentru obiectivitate observăm că în numărul acestor localități s-au aflat primării conduse de primari PD, AMN, PPCD, PSL. Lor le-au fost aprobate 41 mln (sau 18%) din suma totală a investițiilor alocate prin bugetul anual planificat pentru anul 2007. Dacă luăm în considerație faptul că 25 dintre aceste localități li s-a redus investițiile planificate (9 nu au mai primit aceste investiții, iar altor 16 investițiile planificate le-au fost substanțial reduse), putem trage concluzia că primarilor din opoziție, Guvernul central le-a alocat 14,5% (33 mln).

FONDUL DE REZERVĂ A GUVERNULUI: O RESURSĂ IMPREDICTIBILĂ

Datele colectate în cadrul acestui studiu confirmă utilizarea dubioasă a mijloacelor fondului de rezervă a Guvernului pe criterii politice. Deși există un Regulament special (No.1228-XIII din 27.06.97), care stipulează modalitățile de folosire a mijloacelor sale, constatăm că aceste prevederi sunt destul de vagi, incomplete, de natură să genereze abuzuri sistematice. Acest subiect ni se pare cu atât mai important cu cât mijloacele destinate acestui Fond de Rezervă sunt, an de an, tot mai importante, în valoare absolută față de mărimea bugetului național, iar consecințele unor eventuale abuzuri tot mai vizibile. Analizând datele accesibile asupra utilizării resurselor acestui Fond, constatăm că, în anul 2007 (până și după alegeri) au beneficiat un număr de 48 primării. Dintre acestea, 17 primării erau și sunt conduse de primari afiliați PCRM, 8 localități, care au primit fonduri, dar în care primarii PCRM au pierdut alegerile, și 13 localități, în care au fost aleși primari PCRM, după care au început să primească transferuri din partea fondului de rezervă a Guvernului. Ultima categorie de localități, care au beneficiat de "generozitatea" fondului de rezervă a Guvernului, au fost conduse de candidați independenți, cam în aceiași termeni în care și-au exercitat competențele primării interimari

Vasile Ursu și Veaceslav Jordan în Municipiul Chișinău. Datele pe care le putem analiza în acest context indică sigur asupra unei probabilități extreme de mari că, anume resursele alocate de către Guvern din fondul său de rezervă influențează comportamentul politic al primarilor. Cu alte cuvinte, dacă alte forme de "investiții" pot produce rezultate mai mult sau mai puțin clare, atunci alocarea de resurse directe spre anumite localități este însoțită imediat și în mod obligatoriu de atragerea acestor primari într-o relație de "oportunism calculat", care se finalizează prin trecerea acestora pe lista membrilor activi ai PCRM.

Diag.No.6 Alocarea investițiilor capitale din fondul de rezervă a Guvernului RM

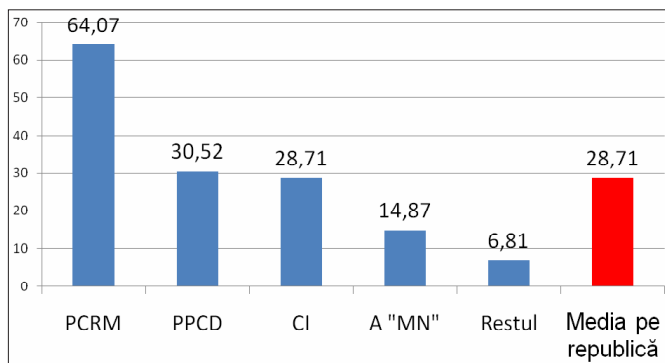
Sursa: IDIS Viitorul, pe baza calculării sumelor alocate prin hotărârile Guvernului RM (2007-2008)

Datele prezentate mai sus indică asupra atractivității ofertelor financiare din partea guvernului. Câtă vreme, cel mai important criteriu de repartizare a investițiilor/ finanțărilor îl reprezintă apartenența politică la PCRM, primarii trebuie să calculeze foarte serios asupra șanselor de dezvoltare a localităților fără sprijinul guvernului, adică în condițiile în care resursele bugetelor proprii nu acoperă nici măcar 50% din necesitățile curente ale localităților.

ANUL 2008: LECȚII ÎNVĂȚATE PENTRU GUVERNARE

Felul în care sunt distribuite investițiile capitale în RM arată faptul că cineva calculează totuși efectele politice ale acestor mișcări de resurse. Și, pentru că ciclurile electorale în RM sunt dese și determinante pentru actul de exercitare a puterii în stat, considerăm oportun să atragem atenția asupra câtorva schimbări ce s-au produs în mecanismul de repartizare a investițiilor planificate pentru anul 2008, în condițiile în care nu putem cunoaște cum vor fi folosite resursele fondului de rezervă al Guvernului RM (cu excepția primelor 2 luni).

Diagrama No.7 Investiții pe cap de locuitor în 2008

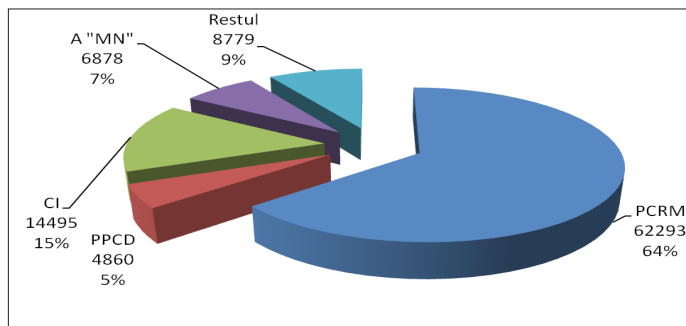

Sursa: IDIS Viitorul, Bugetul de stat pentru anul 2008, Datele Departamentului statistică, și Datele CEC

1. Prima lecție: Autoritățile centrale nici nu mai ascund în anul 2008 că se preocupă doar de interesele celor aleși pe listele PCRM. Investițiile totale pe cap de locuitor în localitățile în care primarii aparțin de PCRM sunt de 10 ori mai mari decât în localitățile în care primarii aparțin altor partide; de 4 ori mai mari decât în localitățile în care primarii au fost aleși pe listele AMN, și de 2 ori mai mari decât în localitățile în care primarii aparțin de PPCD ori sunt candidați independenți.

Pentru înțelegerea acestui tablou general pe RM, trebuie să menționăm că situația ar deveni probabil și mai gravă dacă Guvernul RM nu ar fi forțat de împrejurări să aloce investiții pentru construcții capitale (rețele de gaz, rețele de apă, școli). La capitolul „investiții capitale”, marja de manevră a Guvernului RM este mai redusă. Cu toate acestea, în 2008, Guvernul RM a reușit performanța de a repartiza primarilor PCRM și primarilor independenți circa 80% din cuantumul total al investițiilor capitale.

Diagrama No.8 Repartizarea investițiilor capitale pentru anul 2008

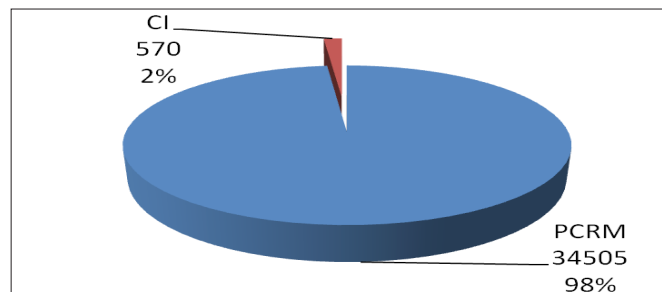

Sursa: IDIS Viitorul, Bugetul de stat pentru anul 2008, Datele Departamentului statistică, și Datele CEC

Vom remarca totuși că, dacă la investițiile capitale, Guvernul RM trebuie să țină cont de constrângerile tehnice, care țin de bransamentele rețelilor de gaz, acoperirea necesităților critice în sistemul educației publice (reconstrucția unor școli, alte instituții culturale), atunci în domeniul reparațiilor capitale, în care chiar și cu anumite sume nesemnificative pentru bugetul de stat aparențele sunt foarte puternice, Guvernul RM se simte ca peștele în apă.

2. A doua lecție: discriminarea fățișă a autorităților publice care reprezintă formațiunile de opoziție. Toate transferurile pentru reparații capitale executate din partea bugetului de stat au fost alocate doar pe criteriul de clientelă politică. Astfel, 98% din suma totală a investițiilor pentru reparații capitale au fost alocate în mod direct și discreționar localităților primării cărora au fost aleși pe listele PCRM, restul de 2% au ajuns unor localități cu primari independenți. Deși, opoziția a încercat să protesteze contra acestei „interesante abordări”, fracțiunea majoritară a votat în cunoștință de cauză și în conformitate cu instrucțiunile pe care acest partid și le-a trasat, încă din anul 2006.

Diagrama No.9 Repartizarea investițiilor pentru reparații capitale în anul 2008

Sursa: IDIS Viitorul, Bugetul de stat pentru anul 2008, Datele Departamentului statistică, și Datele CEC

3. A treia lecție: să creezi aparențele unei repartizări echitabile în condițiile lipsei acesteia. Este foarte dificil să promovezi în anul 2008 un model de guvernare inspirat de „verticala puterii în stat”, mai ales în condițiile în care elita politică de la Chișinău se declară ancorată pe o agendă de integrare europeană, mai ales că autoritățile politice ale Consiliului European și ale Comisiei Europene monitorizează cu multă scrupulozitate faptele, acțiunile și inacțiunile guvernării din RM. Totuși, dacă instinctele primare sunt mai puternice decât opțiunile declarate, poți face și minuni. Astfel, în anul 2008 investițiile capitale prevăzute de legea bugetului de stat includ circa 114 localități dintre care, doar în 53 dintre acestea, primarii aparțin PCRM, iar 13 dintre primari au fost aleși în calitate de candidați independenți. Dincolo de această aparență „echitate”, datele oficiale vorbesc elocvent despre inechitatea investițiilor capitale repartizate în funcție de apartenența politică. Astfel, concentrația de resurse alocate prin intermediul investițiilor capitale în localitățile conduse de edili aleși din partea PCRM este de 2 ori mai mare decât media pe țară. Drept urmare, PCRM a concentrat 64% din investițiile capitale și 98% din investițiile pentru reparații capitale din totalul alocațiilor la nivel național. Putem calcula că din totalul de 132 mln lei, aleșilor locali de I nivel ce aparțin de PCRM le vor reveni 97 mln de lei (74%).

4. A patra lecție: fărâmițează teritoriul și câștigă puterea! Analiza datelor disponibile arată în mod convingător că alocarea de resurse discreționare aduce mai mari câștiguri electorale în localitățile mici. Drept exemplu servește cazul

Municipiului Chișinău în care 2 primari interimari, ancorați la platforma electorală a PCRML, au pierdut alegerile, chiar dacă au obținut din partea guvernului central, în mod oficial, peste 330 mln, doar în anii 2006-2007. Numai în anul 2006, Guvernul RM a alocat Municipiului Chișinău 236 mln lei, inclusiv pentru finanțarea „cartierelor model”, dar și pentru diverse construcții pe teritoriul capitalei. Analiza transferurilor efectuate în aceeași perioadă de timp arată că în localitățile mici, transferuri alocate cu aproximativ de 2 ori mai mici pe cap de locuitor decât în municipiul Chișinău au asigurat în mod obligatoriu obținerea mandatelor de primar pentru candidații PCRML. Concluzia care se cere de tras în acest context este că, cu cât sunt mai mici localitățile, cu atât posibilitatea de a „corupe” electoratul local este mai mare. Lucrul acesta este demonstrat și de faptul că cu cât este mai mică localitatea cu atât este mai mare probabilitatea ca primarul să fie ales pe liste de partid.

Tabel No.4
Ponderea PCRML în primării după numărul populației

Numărul populației	Primării Total	PCRML 2003	PCRML 2007	% total în 2007
442-1.000	85	44	42	49,4%
1.001-1.500	170	81	85	50,0%
1.501-2.000	157	62	60	38,2%
2.001-3.000	216	79	73	33,8%
3.001-5.000	168	57	44	26,2%
5.001-10.000	67	27	22	32,8%
10.001-	35	18	9	25,7%
TOTAL	898	368	335	37,3%

Sursa: Legea privind organizarea administrativ-teritorială a Republicii Moldova, Nr.764-XV din 27.12.2001, Rezultate recensământ 2004, Alegerile locale 2007

Datele analizate ne permit să afirmăm că, astăzi, PCRML controlează circa 37% din mandatele de aleși locali, reprezintă circa 29% din populația RM și primesc 75% din totalul investițiilor capitale din RM.

5. Miza electorală, în defavoarea dezvoltării locale. Schimbarea structurii teritorial-administrative inițiată de către PCRML în anul 2003, or – „anti-reforma”, a urmărit obiective pur electorale. După cum am anticipat la momentul respectiv în analizele noastre de impact (Vezi, IDIS Viitorul-BCI „Costurile trecerii de la sistemul de județe la cel de raioane în RM, Aprilie 2003), acele schimbări³ nu au avut drept scop optimizare structurilor administrative, fiind urmată de o creștere exponențială a costurilor sistemului de administrare raională. Astfel costurile de menținere a noului sistem administrativ-teritorial fărâmițat a crescut cu circa 300 mln lei anual sumă echivalentă investițiilor capital la nivel local.

Fărâmițarea teritoriului permite, în realitate, partidului de guvernământ PCRML să obțină voturi în baza localităților mici, însă determină risipirea banilor publici. În condițiile unei structuri administrativ-teritoriale optime, investițiile capitale la nivel local ar putea fi dublate, în baza resurselor existente.

³ Pentru informații vezi rapoartele: Contrareforma: obiective și costuri, IDIS Viitorul 2003 și Costurile și efectele reformei administrativ-teritoriale din 2003 (revizuire), IDIS Viitorul 2004

Tabel Nr. 5. Modificarea numărului funcționarilor publici în teritoriu

				Pronosticul nostru pe viitor
Funcționarii servicii ministeriale	15.455	18.555	21.327	23.500
Funcționari publici din primării	9.245	12.020	8.345	11.000
Consilii județene/raionale	2.060	4.800	2.450	3.500

Sursa: Costurile și efectele reformei administrativ-teritoriale din 2003 (revizuire), IDIS Viitorul 2004

Legea Finanțelor publice locale (varianta Ministerul Finanțelor) – conservarea sistemului existent.

1. Paralel cu adoptarea Legii privind descentralizarea administrativă și Legii privind administrația publică locală (decembrie,2006) se impunea în regim de urgență adoptarea unui nou sistem de finanțe publice locale, constituit după principii cu totul noi, care să asigure realizarea prevederilor legilor respective și să semnalizeze actorilor externi și interni despre îndeplinirea întocmai a angajamentelor sale internaționale în domeniul APL de către Guvernul RM. Însă, de fapt, proiectul de lege privind finanțele publice locale, nu este bazat pe un concept clar de dezvoltare a comunităților, dar încearcă să conserve sistemul actual, format pe baza unor legături netransparente de subsidii, dotații cu o anumită destinație și clientelism politic. Majoritatea modificărilor propuse sunt mai degrabă de formă dar nu și de esență. Proiectul de lege nu creează o legătură puternică între potențialul economic local și bugetul local, cea ce reduce inițiativa locală. În rezultat, nu avem o lege nouă și un sistem de finanțe publice locale nou, dar unul vechi cu anumite modificări.

2. Nu se face distincție între bugetul curent și bugetul investițional, transferuri pentru echilibrarea bugetelor locale, realizarea funcțiilor delegate și necesitățile investiționale. Bugetul investițional va continua să fie finanțat de autoritățile publice centrale conform practicii existente în prezent. Nu este prevăzut nici o formă legală de efectuare a transferurilor investiționale către APL și separarea lor de transferurile pentru bugetul curent.

3. Nu există o delimitare clară între diferite resurse financiare care pentru diferite cauze sunt sau trebuie vărsate la bugetul local: dotații, subvenții, compensații, venituri investiționale etc. i

4. Proiectul legii dat de fapt nu este corelat în întregime cu sensul și litera altor legi și acte normative în vigoare (Carta Europeană, Legea descentralizării administrative, Legea APL) și nu oferă soluții clare la capitolele separarea reală și efectivă a bugetului local de cel al bugetului de stat, competente proprii și delegate, garanții reale ale autonomiei locale, consultarea obligatorie a APLetc.

5. Proiectul legii date nu corespunde tehnicii legisla-

ve, principiilor și regulilor de elaborare a proiectelor de legi, stipulate în Legea cu privire la actele legislative (art. 4, 5, 18 etc.). În special, proiectul legii date include un număr extrem de mare de termeni, definiții și pasaje preluate din alte legi în vigoare (Legea descentralizării, Legea APL, Legea cu privire la sistemul și procesul bugetar etc.);

6. Există o anumită confuzie de noțiuni în Art.10. Astfel, autorii clasifică transferurile în: donații și transferuri. Este evident că un element al noțiunii nu poate avea aceeași denumire ca și noțiunea propriu-zisă. Baniile oferite de către autoritățile centrale celor locale sunt numite "transferuri", iar în dependență de esența lor economică și juridică, acestea pot fi clasificate în diferite categorii distincte.

7. În art.11 p. 1, Guvernul clasifică localitățile Republicii Moldova în categorii inexistente în legislația noastră (orașe de reședință raionale). Separarea bugetelor pe grupuri de orașe din art.11 complică sistemul, fără a aduce careva beneficii și producând doar confuzii.

8. Nu sunt delimitate clar veniturile bugetelor locale, în dependență de natura lor juridică și economică, cea ce va crea un cadru ambiguu și dificultăți în funcționarea sistemului finanțelor publice locale. Astfel în art.11 p.2 lit.b este eronat definită noțiunea de „baza fiscală”, care în interpretarea autorilor cuprinde și așa venituri, care nu sunt deloc după natura lor juridică venituri fiscale (spre exemplu veniturile din gestionarea proprietății). Ambiguitatea acestei formulări va crea tensiuni permanente între autoritățile locale și cele centrale și va lăsa permanent loc pentru interpretări sau învinuiri reciproce.

9. La elaborarea bugetelor locale, Art.24, prevede existența unor norme metodologice, prognoze ale autorităților centrale, obligatorii pentru autorități locale la elaborarea bugetului local, ceea ce va afecta în continuare autonomia locală.

10. În opinia noastră, actualul proiect al Ministerului Finanțelor perpetuă funcționarea aceluiași sistem administrativ-financiar centralizat, ineficient, dependent de factori politici și risipitor de resurse financiare publice. Un asemenea sistem nu poate stimula optimizarea cheltuielilor publice și nu corelează potențialul economic național și local cu bugetele locale.

În loc de concluzii:

Subdezvoltarea economică și dificultățile tranziției își pun amprenta asupra capacităților locale de a răspunde problemelor tot mai presante formulate de cetățeni. Aceste dezechilibre critice în finanțarea localităților mici și mijlocii au creat, de-a lungul ultimilor 10 ani, numeroase conflicte și tensiuni politice. Aceste pericole și probleme au fost îndelung monitorizate de către raportorii speciali ai Consiliului European dar și de către experții independenți. Menținerea acestei situații prelungeste, defapt, dramatica agonie a micilor localități, a orașelor subdezvoltate și localităților anonime. În aceste condiții, orice utilizare abuzivă sau discreționară a banilor publici trezește, în mod justificat, nemulțumirea cetățenilor, și protestul celor care se simt nedreptățiți. Și, întrucât inegalitățile sunt și astăzi mai degrabă o parte integrantă a sistemului finanțelor locale,

existent în prezent în Republica Moldova, ar fi fost de așteptat ca noul proiect de lege cu privire la finanțele publice locale să-și propună drept obiectiv primar repararea acestor injustiții, stimularea inițiativei locale, îngrădirea folosirii necorespunzătoare și politic-motivate a transferurilor pentru investiții. Din păcate, logica vechiului sistem al finanțării locale a rămas conservată în structura proiectului recent propus de către Ministerul Finanțelor. Analizând pe baza unor date greu de contestat modul cum sunt distribuite aceste finanțări, ne propunem să punctăm ce trebuie de schimbat pentru ca, în RM, dezvoltarea locală să devină cu adevărat o prioritate națională, și nu „un căluț” electoral, supus interesului îngust de partid, și al propagandei patetice cu iz provincial. Sistemul finanțelor locale poate oferi o perspectivă europeană localităților din RM numai în condițiile în care asigură stabilitatea, predicibilitatea și egalitatea de șanse.

Recomandările IDIS Viitorul:

1. Adoptarea unui sistem de finanțe publice locale, prin care pe de o parte să fie redusă la maximum dependența bugetelor locale de cele raionale și centrale, iar pe de altă, sistemul respectiv trebuie să devină unul stimulatoriu pentru autonomia APL oferindu-le lor capacități financiare reale de creștere a veniturilor bugetelor prin intermediul unui management și administrare bună.

2. Elaborarea și adoptarea unui mecanism transparent și echitabil de repartizare a ajutoarelor de stat (investițiilor) de toate tipurile, acordate de autoritățile guvernului central comunităților locale, după regula de aur: „primul venit, primul servit”.

3. Excluderea sau reducerea la maximum (doar în calitate de excepții) din practica și sistemul actual interbugetar, a transferurilor (subsidiilor) condiționate (speciale), în conformitate cu prevederile Carte Europene a Autonomiei Locale.

4. Acordare suportului financiar (investiții) doar în bază de proiecte și concursuri publice. Câștigătorul (APL respectivă) urmează să fie desemnat de către o comisie (grup) de concurs, formată din experți independenți și oficiali publici. Criteriul de bază – calitatea proiectului propus.

5. Transferurile de resurse financiare către autoritățile locale trebuie să fie efectuate în baza unor mecanisme legal instituite, care să cuprindă: principiile, scopurile, criteriile de transfer precum și eligibilitate subiecților.

6. Toate transferurile se vor face în baza principiilor de transparență, egalitatea tuturor subiecților și interesului public general. Aceasta ar trebui să includă și obligarea expresă prin lege a autorităților ce autorizează aceste transferuri de bani publici să prezinte lista tuturor candidaților la anumite finanțări, astfel încât să existe posibilitatea monitorizării acestor finanțări de către societatea civilă din RM.

7. Optimizarea structurii administrativ-teritoriale și reorientarea resurselor financiare de la cheltuieli administrative exagerate la investiții capitale ar trebui să devină o prioritate națională pe agenda de reforme, legate de procesul descentralizării.

LISTA PRIMĂRIILOR ÎN ANEXA

Lista primăriilor, unde au fost revizuite investițiile în 2007

Raionul	Localitatea	2003 Alegeri locale	2007 Alegeri locale,	Investiții până la alegeri	Investiții după alegeri	Diferența
Hîncești	Carpineni	CI	A "MN"	1050	0,00	-1050,00
Căușeni	Ucrainca	BE "ASLMN"	PPR	500	0,00	-500,00
Ungheni	Cornova	CI	CI	375	0,00	-375,00
Nisporeni	Brătuleni	CI	CI	250	0,00	-250,00
Criuleni	Izbiște	BE "PSD-PSL"	PSL	199,5	0,00	-199,50
Rezina	Otac	PDAM	PDM	150	0,00	-150,00
Soroca	Varancau	PDM	A "MN"	100	0,00	-100,00
Ialoveni	Ulmu	PPCD	PPCD	100	0,00	-100,00
Ștefan Vodă	Marianca de Jos	CI	A "MN"	70	0,00	-70,00
Criuleni	Boșcana	BE "PSD-PSL"	PPCD	398,1	70,00	-328,10
Ocnița	Grinăuți-Moldova	PDM	PSL	200	100,00	-100,00
Strășeni	Onești	BE "ASLMN"	A "MN"	325	163,75	-161,25
Strășeni	Țigănești	BE "ASLMN"	A "MN"	325	163,75	-161,25
Telenești	Sărătenii Vechi	BE "PSD-PSL"	PSL	750	190,00	-560,00
Fălești	Bocani	BE "ASLMN"	PSL	500	200,00	-300,00
Hîncești	Drăgușenii Noi	BE "ASLMN"	PDM	300	220,00	-80,00
Orhei	Pohorniceni	BE "PSD-PSL"	A "MN"	383	258,90	-124,10
Călărași	Hoginești	PDM	A "MN"	333	327,00	-6,00
Hîncești	Lăpușna	BE "ASLMN"	PSDM	580	380,00	-200,00
Ștefan Vodă	Răscăieți	BE "PSD-PSL"	PPCD	500	387,00	-113,00
Șoldănești	Șoldănești	BE "ASLMN"	PPCD	1250	390,00	-860,00
Călărași	Bravicea	BE "ASLMN"	PL	1300	413,60	-886,40
Ocnița	Mihălășeni	PDM	PDM	625	421,40	-203,60
Ungheni	Pîrlița	CI	PSDM	1975	1203,50	-771,50
Hîncești	Hîncești	CI	CI	2050	1330,00	-720,00

Primării care au primit cel puțin de 5 ori alocații

Raionul	Primăria	Partidul 2003	Partidul 2007	Suma totală	Numărul de alocații
mun. Bălți	Bălți	PCRM	PCRM	82662,00	7
Călărași	Răciula	PCRM	PCRM	2858,00	7
Nisporeni	Nisporeni	CI	CI	34136,35	6
Cimișlia	Cimișlia	PCRM	A "MN"	4409,30	6
Cahul	Andrușul de Sus	BE "ASLMN"	PPCD	2112,80	6
Șoldănești	Chipeșca	PDM	A "MN"	1215,40	6
mun. Chișinău	Chișinău	CI	PL	328046,40	5
Ungheni	Ungheni	PCRM	A "MN"	39959,00	5
Călărași	Călărași	PCRM	PDSM	19529,25	5
Drochia	Drochia (or.)	PCRM	A "MN"	4727,20	5
Ialoveni	Ialoveni	CI	CI	3368,00	5
Strășeni	Codreanca	PCRM	PDSM	2474,00	5
Orhei	Pohrebeni	BE "ASLMN"	A "MN"	2387,00	5
Șoldănești	Șoldănești	BE "ASLMN"	PPCD	1850,00	5
Rîșcani	Pîrjota	PCRM	PCRM	1709,00	5
Rezina	Saharna Nouă	PCRM	CI	1487,00	5
Criuleni	Bălăbănești	BE "ASLMN"	CI	898,00	5
Ocnița	Otaci	PCRM	PCRM	19797,00	5
Șoldănești	Parcani	PCRM	PPCD	10720,00	5
Dubăsari	Coșnița	PCRM	PCRM	7509,40	5
UTA Găgăuzia	Comrat	CI	CI	6690,00	5
Orhei	Orhei	PCRM	PDM	5820,00	5
Ialoveni	Cărbuna	PCRM	PPCD	5434,00	5
Ialoveni	Gangura	CI	BE "PRR"	5384,00	5
Basarabeasca	Basarabeasca	CI	CI	5320,00	5
Cahul	Cahul	PCRM	PCRM	5255,70	5
Dondușeni	Dondușeni (or.)	PCRM	PCRM	4896,40	5
Criuleni	Răculești	BE "ASLMN"	PCRM	4350,30	5
Cahul	Doina	PCRM	PCRM	4010,60	5
Hîncești	Sarata-Galbenă	CI	A "MN"	3799,40	5
Rîșcani	Costești	MP "SH"	BE "PRR"	3639,00	5
Criuleni	Cruglic	PDM	PCRM	3461,10	5
Șoldănești	Dobrușa	PDAM	PCRM	3140,80	5
Basarabeasca	Sadaclia	CI	PDSM	3129,45	5
Sîngerei	Rădoaia	PCRM	PSL	3100,00	5
Călărași	Pîrjolteni	PCRM	PCRM	2486,25	5
Călărași	Onișcani	PCRM	PCRM	2471,00	5
Dubăsari	Holercani	PDM	PCRM	2175,00	5
Sîngerei	Izvoare	PCRM	PCRM	1800,00	5
Criuleni	Dubăsarii Vechi	CI	PCRM	1112,50	5

Primăriile care au beneficiat de alocații pentru investiții din Fondul de Rezervă a Guvernului

Raionul	Localitatea	2003 Alegeri locale (din ce partid primarul)	2007 Alegeri locale, (din ce partid primarul)	Total	2007/ian-mai HG fondul de rezervă	2007/iun-dec HG fond rezerv	2008/ian-feb HG fondul de rezervă
Soroca	Rublenița	PDM	PCRM	4594	2000	2594	
mun. Chișinău	Chișinău	CI	PL	2000	2000		
Căușeni	Zaim	BE "ASLMN"	PCRM	1586		100	1486
Drochia	Pelinia	CI	PCRM	569	500		69
Rîșcani	Recea	PCRM	CI	512			512
Căușeni	Hagimus	PDM	PDM	500		500	
Ialoveni	Costești	CI	PCRM	400	400		
Ungheni	Boghenii Noi	PCRM	PCRM	395		395	
Ocnița	Bîrnova	CI	PCRM	380		380	
Orhei	Vatici	CI	CI	380		380	
Dondușeni	Scăieni	PDAM	PCRM	360			360
Rîșcani	Rîșcani	PCRM	PCRM	350			350
Anenii Noi	Anenii Noi	PCRM	PCRM	341			341
Criuleni	Criuleni	PCRM	PDM	338		338	
Dondușeni	Elizavetovca	CI	PCRM	300		300	
Florești	Văscăuți	CI	PCRM	300		300	
Strășeni	Dolna	PCRM	PCRM	206		206	
Cantemir	Cantemir	PCRM	PDM	200	200		
Căușeni	Săiți	BE "PSD-PSL"	A "MN"	200	200		
Rîșcani	Horodiște	MP "SH"	PCRM	200			200
Căușeni	Taraclia	BE "ASLMN"	PCRM	197	197		
Dondușeni	Tirnova	PCRM	PCRM	181		181	
Briceni	Slobozia-Șirăuți	PCRM	PCRM	180		180	
Rezina	Ignăței	CI	CI	180		180	
Taraclia	Taraclia	PCRM	BE "PRR"	180	180		
Dubăsari	Oxentea	CI	A "MN"	170	170		
Drochia	Baroncea	PCRM	PCRM	150		150	
Rîșcani	Varatic	BE "PSD-PSL"	A "MN"	150			150
Rîșcani	Zăicani	PCRM	PDM	150		150	
Sîngerei	Dumbrăvița	PCRM	PCRM	150	150		
Telenești	Scorțeni	PCRM	PCRM	150		150	
Basarabeasca	Basarabeasca	CI	CI	129		129	
Dondușeni	Dondușeni	PCRM	PCRM	120	120		
UTA Găgăuzia	Beșghioz	PCRM	CI	120		120	
Dondușeni	Moșana	PCRM	PCRM	115		115	
Căușeni	Copanca	PCRM	PCRM	100		100	
Rîșcani	Răcăria	PCRM	PCRM	100		100	
Soroca	Visoca	BE "ASLMN"	PCRM	100	100		
Fălești	Albinețul Vechi	PDM	PDSM	77		77	
Soroca	Volovița	PCRM	PCRM	70		70	
Ștefan Vodă	Brezoaia	PCRM	PCRM	65		65	
Sîngerei	Sîngerei	PCRM	PCRM	62			62
Dubăsari	Doroțcaia	PDM	PCRM	50	50		
Edineț	Brînzei	PCRM	CI	47		47	
Rîșcani	Gălășeni	UCM	PCRM	45	45		
Cimișlia	Hîrtop	BE "ASLMN"	A "MN"	40		40	
Soroca	Băxani	PCRM	A "MN"	20		20	
UTA Găgăuzia	Avdarma	PCRM	PCRM	13			13

TOP 20 primării după volumul investițiilor capitale

Raionul	Localitatea	Alegeri locale 2003	Alegeri locale 2007	TOTAL Investiții Mii lei
TOTAL				1422604
mun. Chișinău	Chișinău	CI	PL	660092,8
mun. Bălți	Bălți	PCRM	PCRM	82662
Soroca	Soroca	PCRM	PNL	43517,1
Ungheni	Ungheni	PCRM	A "MN"	39959
Nisporeni	Nisporeni	CI	CI	34136,35
Leova	Leova	PCRM	A "MN"	22648,4
Ocnița	Otaci	PCRM	PCRM	19797
Călărași	Călărași	PCRM	PDSM	19529,25
Cantemir	Chioselia	PDM	PL	14457
Glodeni	Glodeni	CI	PCRM	14299,1
Criuleni	Onițcani	CI	CI	13195
Criuleni	Criuleni	PCRM	PDM	12958
UTA Găgăuzia	Ceadir - Lunga	CI	PPR	11420
Șoldănești	Parcani	PCRM	PPCD	10720
Nisporeni	Bălăurești	CI	CI	9802
Fălești	Fălești	PCRM	PDSM	9328,1
Cantemir	Cantemir	PCRM	PDM	8802,5
Florești	Zăluceni	PCRM	A "MN"	8800
Drochia	Zgurița	PCRM	CI	8472
Florești	Ghindești (or.)	PCRM	A "MN"	8300